

ЦЕНТЪР ЗА СПЕЦИАЛНА ОБРАЗОВАТЕЛНА ПОДКРЕПА - ВЕЛИНГРАД
Бул "Съединение" №256, тел: 0359/5-30-35, e-mail: draganmanchov@abv.bg,

УТВЪРЖДАВА
ЕЛЕНА КАДЬОВА
ДИРЕКТОР

3. 10.

ГОДИШНА ПРОГРАМА ЗА ДОПЪЛНИТЕЛНА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ – ПСИХО-СОЦИАЛНА РЕХАБИЛИТАЦИЯ

**ЗА УЧЕБНАТА 2020/2021 ГОДИНА
В ЦСОП - ВЕЛИНГРАД**

Изготвили:

Е. Кадьова –психолог
Д. Печалова- психолог.....

I.Общо представяне на терапевтичната програма:

Годишната програма за психо- социална рехабилитация е разработена за допълнителна подкрепа за личностно развитие за ученици от I – XII клас със значителни дефицити в психичното и психологичното развитие. Психологическата подкрепа /терапевтична дейност/ включва индивидуални и групови сесии. Обхванатите ученици са с разстройства от аутистичния спектър, синдром на Даун, ДЦП, множество увреждания, хиперактивност с дефицит на вниманието, с различна степен на умствена изостаналост. В зависимост от диагноза, степен увреждания и комплексни дефицитни особености на всяко дете се определят конкретни цели и задачи, с което се осъществява индивидуален подход при планирането и реализирането на терапевтичната подкрепа. Програмата съдържа описание на видове дейности и форми на работа, както и на методи и форми на оценяване на постиженията. Заложени са очаквани резултати от дейностите, като компетентности в основни целеви направления.

II.Цели на програмата:

Програмата цели подобряване на психичното, в това число и поведенческото функциониране на децата в три основни сфери – когнитивна, емоционална и комуникативна. Съответно, целите на психо-терапевтичната подкрепа са:

1. Развитие на различните аспекти на когнитивната сфера.
2. Хармонизиране на емоционалните преживявания, релаксация и преодоляване на кризи.
3. Овладяване на социални правила и ценности, необходими за успешна социална адаптация, повишаване на комуникативните умения.

III.Задачи на програмата:

Задачите задават конкретни дейности, които се извършват за осъществяване на целите.

- 1.Установяване нивото на функциониране на ученика във всяка от основните сфери на подкрепа – степен на развитие и равнище на постиженията.
- 2.Планиране и осъществяване на конкретни дейности;
- 3.Мотивиране на ученика за съвместна корекционно-терапевтична работа;
- 4.Гъвкаво прилагане на планираните дейности, а именно, корекция в зависимост от проявените индивидуални потребности, използване на възникнали социални и учебни ситуации за терапевтично въздействие.

IV.Видове дейности:

1 Психологична диагностика

- Функционална диагностика/ емоционално, социално, познавателно развитие/;

Този етап обикновено засяга два подетапа: първична диагностика /при постъпването на ученик в Център за специална образователна подкрепа -Велинград/ и периодична диагностика / през периода на учебната година/. Първичното оценяване се извършва с помощта на различни тестове, чек-листове и други стандартизирани и масово използвани оценъчни процедури. Прецизното му изпълнение е изключително важно. На база извлечените резултати се разработват индивидуални учебни и терапевтични програми за ученика, функционално значими както за него, така и за неговите родители. Периодичното или текущото оценяване се извършва за периода на учебната година и има за

цел да се идентифицира напредъкът на детето при изпълнението на заложените цели в учебните и терапевтични програми. Изводите от него може да предизвикат внасянето на корекции в следствие на неподходящо заложен цели или такива, които към момента са трудно постижими.

В началото на учебната година се извършва функционална диагностика на отделните сфери на психиката и интелектуалното развитие / Приложение 3 /. Използват се утвърдени диагностични методики при работа с новопостъпилите ученици и тестови упражнения за отделни дейности за деца, работата с които продължава. През учебната година се провежда текущо наблюдение за процеса на психичното развитие.

- Оценка на индивидуалните потребности

Въз основа на диагностични данни и знания за възможностите на ученика се прави оценка на потребностите му от конкретни видове и форми на подкрепа.

- Програмиране на терапевтичната дейност

На базата резултатите от диагностиката се планира работа за компенсиране на констатираните проблеми, а въз основа на индивидуалната оценка се поставят цели за възможното развитие. Терапевтичният процес се планира посредством изготвянето на Индивидуални терапевтични програми за ученика. При този етап от изключително значение могат да бъдат както специфичните потребности на детето, така и неговите индивидуални възможности и силни страни. На базата на тяхната прецизна оценка ученикът има възможност да бъде включен в индивидуални и/или групови терапевтични занимания с психолога.

2. Психотерапевтична подкрепа

Използва се широка гама от въздействия за подобряване на функционирането на познавателно, емоционално, социално ниво – сензорно стимулиране с различна модалност, манипулативни, графични и конструктивни задачи с различна сложност, игри и упражнения за параметри на възприятие, внимание, памет, както и мисловно опериране, използване на производни на диагностични методики, ролеви игри и други. В стаята на психолозите са обособени следните зони: за групова работа, за самостоятелна работа, зона за индивидуална работа на учител с ученик, зона за забавления, зона за релаксиране в случай на възникнала криза. Всички тези участъци имат открояващи се визуални граници за осъзнаване на тяхното конкретно предназначение. Във всяка структурирана зона са диференцирани места за: получаване на инструкции, самостоятелна работа, отдих и развлечения. Пространството за индивидуална работа на учениците са в ъгловите пространства в стаята и по този начин ограничават влиянието на визуалните, светлинните и сетивните ефекти.

За ПСР и РДУКС стаята е оборудвана с Контролирана мултисензорна среда и предлага разнообразен и атрактивен асортимент (набор от материали). Това има положителен ефект върху: социалните контакти и взаимодействия, активното внимание и концентрацията, инициативността, насърчаване на собствения избор и самоопределянето, намаляване на проблемното поведение и развитие на умения за адаптивно поведение на учениците с МУ и аутизъм.

3. Превенция на насилието

Осъществява се чрез лична доброжелателност при общуване, положителни послания, демонстрация на конструктивен подход в конфликтни ситуации. Представлява постоянна дейност, насочена както индивидуално към всяко дете, така и към групи - /терапевтична група, паралелка, всички деца от центъра/. Особено внимание се оказва на ученици с повишена възбудимост и тенденция към агресия. Те се ангажират с определени

дейности, стимулират се за по-голяма чувствителност към собствените и чуждите емоционални състояния, обучават се за методи на самоконтрол.

4.Работа с дете/ ученик по конкретен случай

Осъществява се в екип, заедно с ръководител на паралелка или целия координиращ екип. Терапевт участва с познанията си за особеностите на детето и възможни решения.

5.Консултативна работа

Извършва се при заявка от ученика, учителя, ръководството или родителя в отговор на осъзнат въпрос или затруднение. При децата заявката може да бъде неосъзната, възприета в резултат от наблюдения.

V.Форми на работа

1.Групови и индивидуални терапевтични занимания

Формата на работа зависи от особеностите на всяко дете. Груповите занимания предлагат възможност за планиране на въздействия в комуникативната и емоционална сфера.

Индивидуална работа се планира за ученици с нисък праг на устойчивост на външни дразнителни /при хиперактивни деца за формиране на навици за структурирана работа, ученици от аутистичния спектър и др/.

Груповите занимания са добра възможност за по- добра адаптация към социалната среда, развиват чувството за сигурност и сплотеност на групата.

VI.Очаквани резултати от терапевтичния процес

ОБЛАСТИ НА РАЗВИТИЕ	РЕЗУЛТАТИ ОТ ТЕРАПЕВТИЧНО ВЪЗДЕЙСТВИЕ
Фина моторика	<ul style="list-style-type: none"> • Хващане на предмети и манипулация-Ученикът експериментира (манипулира, трансформира и комбинира) и играе с всички видове основни образ/терап. играчки и игри. • Функционално приложение на фината моторика • Развитие фината моторика на пръстите • Подготвителни умения за писане • Координация между дейностите на очите и ръцете
Глобална моторика	<ul style="list-style-type: none"> • Движения и локомоция (положение на тялото „по корем“ и „по гръб“) • Поддържане на равновесие при „седене“ • Равновесие и мобилност • Игрови умения- учене чрез игра и откривателство.
Познавателна	<ul style="list-style-type: none"> • Формиране на понятия • Категоризация • Последователност • Запомняне на събития • Решаване на проблеми • Игра • Елементарни математически представи
Комуникативна	<ul style="list-style-type: none"> • Комуникативно взаимодействие • Разбиране на думи и изречения • Произвеждане на думи и изречения • Учене чрез взаимодействие и алтернативни форми на комуникация и общуване.

<p>Учене чрез включване на сетивата. Обогатяване на сензитивността, стимулиране на сензорната интеграция и формиране на перцептивни действия</p>	<p>Ученикът е отворен и отговаря (реагира) на мултисензорното преживяване. Стимулират се:</p> <ul style="list-style-type: none"> • тактилността,/ допира, запознаването с нови предмети и материи, усещане за натиск, температура, болка/; • вестибулацията,/реакциите за баланс и чувството за движение, равновесието/; • проприоцепция, /усещане за „позиция“, за положение в пространството/, слух,/ реагиране на звуци, уменията за правилно долавяне, разпознаване, преобразуване/, вкус, /долавяне, разпознаване, обработване на различни вкусове и консистенции/; • обоняние,/ долавяне, разпознаване, обработване и отговор на различни миризми/; • зрение,/ долавяне, разпознаване, обработване и отговор на видяното/.
<p>Усвояване на сензорни еталони</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Цвят, форма, големина, положение в пространството, вкус, аромати, развиване чувство за време, посока на движение, положение на частите на обекта една спрямо друга.
<p>Усъвършенстване нагледно-образното мислене</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Обогатяване на набора от представи използвани в нагледно-образното мислене. • Развиване на нагледно-образното мислене за двуизмерни и триизмерни обекти.
<p>Усвояване на основни родови понятия</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Класифициране • Групиране
<p>Разрешаване на проблеми</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разрешаване на достъпни за конкретния ученик проблеми.
<p>Развитие на паметта</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Зрителна памет • Вербална памет • Моторна памет • Усъвършенстване на паметовите процеси
<p>Развитие на вниманието</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Устойчивост, разпределяемост и превключваемост на вниманието и тяхното подобряване. • Фиксиране на погледа върху материалите, проследяване с поглед, манипулиране, помириране и опитване на вкус при МУ и аутизъм. • Изграждане на слухово внимание, основно доверие и разпознаване
<p>Емоционална сфера</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Хармонизиране на емоционалните преживявания-чувства се добре емоционално, забавлява се, релаксира и е любопитно. • Разрешаване на вътрешни конфликти. • Преодоляване на кризисни състояния- релаксация/ дихателни упражнения, музика, танци, масаж, гел-плочи и др.
<p>Социализация</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Взаимодействие с другите • Участие • Взаимодействие със средата

VII. Специфични методи и форми на оценяване на постиженията

1. Методика за функционално оценяване на познавателните умения в образователния процес /Приложение 1 /
2. Методика за функционално оценяване на социалните умения /Приложение 2/

3. Определяне на доминиращия тип мислене.

- Невъзможност да формира динамични стереотипи и елементарни форми на мислене
- Нагледно действено
- Нагледно образно
- Абстрактно мислене на равнище родови понятия

4. Равнище за развиване на понятия.

- за цвят, форма и големина
- за количество и качество
- за пространствени и времеви отношения

5. Равнище на абстрактно мислене

- групира предмети по определени критерии
- изпълнява определена последователност от действия по определени критерии
- участва в ролеви и въображаеми игри
- участва в игри с правила

6. Памет.

- спомня си събития от деня или познавателен материал без подсказки
- спомня си събития от деня или познавателен материал с помощ от подсказки/вербални, физически, директна инструкция, с помощта на визуални ориентири/
- спомня си събития от деня или познавателен материал, които са се случили преди малко

VIII. Критерии и система за оценяване на постиженията

1. Не се справя
2. Справя се с помощ
3. Справя се самостоятелно

Регистриране на постиженията на учениците

Първо ниво:

1. Ученикът проявява дисциплинираност и последователност в работата си
2. Търси подкрепата на учителя
3. Изразява вербално или невербално, че съответното съдържание му е познато.
4. Разпознава личности и по възможност назовава имената им.

Второ ниво:

1. Ученикът разпознава/назовава познати обекти.
2. Вярно сортира по зададени критерии нагледни материали.
3. Използва отделни термини и понятия.

Трето ниво:

1. Ученикът използва някои специфични термини и понятия.
2. Обяснява, дава пример за явление или процес от природната или обществената среда.
3. Изразява мнение по зададен въпрос.

**МЕТОДИКА ЗА ФУНКЦИОНАЛНО ОЦЕНЯВАНЕ
НА ПОЗНАВАТЕЛНИТЕ УМЕНИЯ ЗА УЧАСТИЕ
В ОБРАЗОВАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС
ПОЗНАВАТЕЛНА СФЕРА**

Период на оценяване								
Дата на оценяване								
Оценяващ								
Име	С	Б	С	Б	С	Б	С	Б
А . ПОНЯТИЯ / формиране на понятия								
1. Показва, че разбира понятията за цвят, форма и големина								
1.1. Показва, че познава осем различни цвята								
1.2. Показва, че познава пет различни форми								
1.3. Показва, че познава шест понятия за големина								
2. Показва, че разбира понятия за количество и качество								
2.1. Показва, че познава 10 различни понятия								
2.2. Показва, че познава 8 различни понятия за количество								
3. Показва, че разбира понятия за пространствени и времеви отношения								
3.1. Показва, че познава 12 различни понятия за пространствени отношения								
3.2. Показва, че познава 7 различни понятия за времеви отношения								
Б. Категоризация								
1. Групира лица, предмети или събития по точен критерий								
1.1. Групира лица, предмети или събития по категории								
1.2. Групира предмети според тяхната функция								
1.3. Групира								

предмети според физическата им характеристика									
В. Последователност									
Изпълнява указания, състоящи се от три или повече етапа, които са свързани и не са рутинни									
1.1. Изпълнява указания, състоящи се от три или повече етапа, които са свързани и са рутинни									
2. Поддържа предмет според тяхната дължина или големина									
2.1. Асоциира предмет от дадено множество с друг предмет от друго множество									
3. Описва събитие като спазва последователността на развитието му									
3.1. Разказва до край, позната случка или събитие									
Г. Запомняне на събития									
1. Спомня си събития от деня без помощта на контекстуални									
1.1. Спомня си събития от деня с помощта на контекстуални показатели									
1.2. Спомня си събития, които са се случили преди малко									
Д. Решаване на проблеми									
1. Разглежда решения на проблеми									
1.1. Предлага приемливи решения на проблеми									
1.2. Намира средства за достигане на цел									
2. Излага мнения и отговаря по подходящ начин на въпроси, изискващи размишление за лица, ситуации или предмети.									
2.1. Прави изводи									
2.2. Предвижда бъде-									

ди или хипотетични събития									
2.3. Определя възможна причина за дадено събитие									
Е. Игра									
3. Участва в ролеви и въображаеми игри									
2.2. Предвижда бъдещи или хипотетични събития									
3.1. Играе и приема различни роли и приема самоличността на герои									
3.2. Планира и играе в по определен сюжет или сцена лесни за разпознаване									
3.3. Използва въображаеми аксесоари									
4. Участва в игри с правила									
4.1. Поддържа към своето участие									
4.2. Придържа се към правилата на играта									
Ж. Елементарни математически представи									
1. Преброява поне 20 предмета									
1.1. Преброява поне 10 предмета									
1.2. Преброява 3 предмета									
2. Разпознава цифровите знаци									
2.1. Разпознава цифрите до 10									
2.2. Разпознава цифровите знаци									
3. Фонологична (или фонематична) осведоменост и умения преди четене									
1. Проявява умения, доказателство за фонологична осведоменост									
1.1. Разпознава и образува рими									
1.2. Разделя изречения и думи									
1.3. Комбинира срички и звуци									
1.4. Разпознава думи, които започват или завършват с еднакъв или различен звук									
2. Асоциира букви и звуци, за да									

декодира и пише думи								
2.1. Пише думи, свързвайки букви от звукосъчетания								
2.2. декодира думите звук по звук								
2.3. Свързва съответните звуци с букви								
3. Разпознава визуално думи								
3.1. Разпознава (идентифицира) букви								

Брутният резултат за дадена сфера е сборът от стойностите 2 и 1 в колона С (скала) за перида на оценяване. За определяне процента на успешно изпълнените айтеми, общият резултат се дели на оптималния общ резултат и се умножава по 100.

Дата на оценяване _____

Общ брутен резултат _____

Оптимален общ брутен резултат

108

108

108

108

Процент на постигнати айтеми _____

С: Скала за оценяване

2: Изпълнява критерия постоянно

1: Изпълнява критерия (временно, от време на време)

0: Не изпълнява критерия

Б: (Обяснителни)

Допълнителни Бележки

П: С помощ

Пр: Прекъсване на поведението

Д: Директно (оценяване) изпълнение

М: Модифициране(промяна) и адаптиране

К: Качество на изпълнение

ПИ: Получена информация

Индикатори за наблюдение и оценяване

Индикатори	Показатели
2 = наблюдава се (успешно)	Ученикът изпълнява образователни задачи самостоятелно и постоянно. Уменията за учене са генерализирани и функционално присъстващи в различен контекст, при взаимодействие с различни лица или материали, и в различни условия.
1 = непостоянно	Ученикът изпълнява частично поставените задачи и не постига пълен успех. Уменията за учене са неустойчиви и се налага специфична подкрепа.
0 = не се наблюдава (неуспешно)	Ученикът не проявява очакваните умения за учене, дори когато участва в различни условия, които го налагат.

**МЕТОДИКА ЗА ФУНКЦИОНАЛНО ОЦЕНЯВАНЕ
НА СОЦИАЛНИТЕ УМЕНИЯ ЗА УЧАСТИЕ
В ОБРАЗОВАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС
СОЦИАЛНА СФЕРА**

Период на оценяване								
Дата на оценяване								
Оценяващ								
Име	С	Б	С	Б	С	Б	С	Б
А. Взаимодействия с другите								
1. Взаимодействия с другите в условията на игра								
1.1. Помага на тези, които имат нужда								
1.2. Установява и поддържа определена близост с другите								
1.3. Изчаква реда си								
1.4. Поздравява познати лица								
1.5. Отговаря на знаците на привързаност от другия								
2. Започва съвместна дейност								
2.1. Присъединява се към двойки в дейности (занимания на сътрудничество)								
2.2. Сътрудничи с другите								
2.3. Споделя и разменя предмети								
3. Решава конфликти с помощта на подходящи стратегии								
3.1. Преговаря в полза разрешаване на конфликти								
3.2. Добавя прости стратегии с оглед решаване на конфликти								
3.3. Използва прости стратегии за решаване на конфликти								
Б. Участие								
1. Започва и завършва типични за възрастта дейности								
1.1. Спазва изискването за завършване на дейността								
1.2. Спазва изискването за започване на дей-								

ността									
2. Гледа, слуша и участва в дейността на малка група									
2.1. Използва материали по предназначение в дейности на малка група									
2.2. Отговаря по подходящ начин на изискванията в дейности в малка група									
2.3. Наблюдава лица, предмет или събитие по подходящ начин в дейности в малка група									
2.4. Придържа се към групата по време на дейности в малка група									
3. Гледа, слуша и участва по време на дейности в голяма група									
3.1. Използва материали по предназначение по време на дейности в голяма група									
3.2. Отговаря по подходящ начин на изискванията в дейности в голяма група									
3.3. Наблюдава лица, предмет или събитие по подходящ начин в дейности в голяма група									
3.4. Придържа се към групата по време на дейности в голяма група									
В. Взаимодействия със средата									
1. Удовлетворява физическите си нужди по подходящ начин									
1.1. Удовлетворява физическите си нужди, когато се чувства зле, болен, наранен или изморен									
1.2. Удовлетворява видимите си физически нужди									
1.3. Удовлетворява нуждите си за хранене и пиене									
2. Спазва точните за определен контекст									

правила извън дома, в детската градина или в клас									
2.1. Иска разрешение от възрастния									
2.2. Спазва установените правила вкъщи, в детската градина или в училище									
Г. Познаване на себе си и другите									
1. Изразява предпочитанията си									
1.1. Избира дейности, които предпочита									
1.2. Избира дейности или предмети									
2. Разбира как неговото поведение, мисли и чувства могат да имат последици върху другите									
2.1. Разпознава афектите и емоциите на другите									
2.2. Разпознава собствените си емоции и афекти									
3. Обсъжда информация за самоличността си и тази на другите									
3.1. Дава адреса си									
3.2. Дава номера на телефон									
3.3. Казва датата си на раждане									
3.4. Казва своите име и фамилия и имената на братята и сестрите си									
3.5. Определя пола си и този на другите									
3.6. Казва името и възрастта си.									

Брутният резултат за дадена сфера е сборът от стойностите 2 и 1 в колона С (скала) за периода на оценяване. За определяне процента на успешно изпълнените айтеми, общият резултат се дели на оптималния общ резултат и се умножава по 100.

Дата на оценяване _____

Общ брутен резултат _____

Оптимален общ брутен резултат 94 94 94 94

Процент на постигнати айтеми _____

С: Скала за оценяване

2: Изпълнява критерия постоянно

1: Изпълнява критерия (временно, от време на време)

0: Не изпълнява критерия

Б: (Обяснителни)

Допълнителни Бележки

П: С помощ

Пр: Прекъсване на поведението

Д: Директно (оценяване) изпълнение

М: Модифициране(промяна) и адаптиране

ПИ: Получена информация

К: Качество на изпълнение

Нива на индивидуално функциониране

Определяне на интелектуалното развитие	Индивидуално функциониране
Интелектуална недостатъчност (лека степен)	Изоставане в познавателното развитие, съчетано с добри практически заложби и сръчности.
Определена от психолог в мултидисциплинарен екип.	Относително снижени любопитство и познавателен интерес; липса на конструктивна инициативност; оставане в границите на личния опит; слаба мисловна подвижност; речеви затруднения.
Диагностичното оценяване на интелектуалното развитие 50-55 до 70-75 (IQ).	В обучението: – По-бавно ограмотяване. – Трудности при разбирането на символните знаци, при формирането на способности за четене и аритметични знания.
Оценяването на адаптивното поведение показва областите на изоставане.	В училищното функциониране: При типичните форми на състоянието не се наблюдават ограничения, а напротив: – Успешна училищна адаптация. – Успешна социална комуникация и контакти с всички. – Успешна социална автономност и саморегулация. – Успешна професионална подготовка.
Определяне	Индивидуално функциониране
Интелектуална недостатъчност (средна и умерена степен)	
Определена от психолог в мултидисциплинарен екип.	Ограниченията в познавателното развитие изискват разработване на индивидуална програма за обучение, съобразена с образователното съдържание за съответния възрастов етап на развитие.
Диагностичното оценяване на интелектуалното развитие 20-25 до 50-55 (IQ).	Ограниченията на функционалните капацитети в посока на личната и социална самостоятелност пораждат: - Потребност от подпомагане на организацията на действие. - Потребност от обучение в самостоятелност. Трудностите са изразени в сензо-моторното и комуникативно развитие.
Оценяването на адаптивното поведение показва областите на изоставане.	В обучението: Трудности в обработване на многобройни и сложни информации. Трудности в избора на подходящата информация. Трудности в преноса на знания, формирането на понятия, обобщаването. Трудности в комуникацията и речта, беден речник, ползване на кратки изречения.
Определяне	Индивидуално функциониране
Интелектуална недостатъчност (тежка степен)	Ограниченията в познавателното развитие изискват разработване на индивидуална програма

	за обучение.
Определена от психолог в мултидисциплинарен екип.	Силно изразени ограничения в перцепцията, моториката и комуникацията, изискващи специални методи за оценяване на функционалните капацитети. Слаба функционалност на личната и социална самостоятелност.
Диагностичното оценяване на интелектуалното развитие до 20-25 (IQ).	В обучението: Поради силните ограничения обучението и ученето са насочени към манипулации, изучаване на предмети, експериментирание и асоцииране. Трудности в говора, често той отсъства. В училищното функциониране: Трудности в социоемоционален план – невъзможност за разбиране и изразяване на емоции, на нужди и на избор. Трудности в социален план – липса на инициатива за социални взаимодействия, социално неадекватно поведение. Трудности в моторен и физически план – слаба активност, спастични и неволеви движения, слаба координация при изпълнение на елементарни жестове.
Определяне	Индивидуално функциониране
Аутистичен спектър на развитие Установено от лекар или от психолог с доказан опит в областта, работещи в мултидисциплинарен екип. Оценяване с методики за определяне на индивидуалните способности, адаптивното поведение и социалните, и образователните потребности.	Изразени ограничения в: — комуникацията, — социализацията, — автономността. В обучението: — Изразени трудности при формирането на понятия. — Значими трудности в комуникацията – устна и писмена, в речта и комуникативните намерения; трудно разбиране на контекста на ситуацията и на невербалните знаци. — Изразени трудности в разбирането, разсъжденията и мислите над речта. — Трудности в планирането, организирането и изпълнението на задачите във времето и пространството. — Ограничен репертоар от стратегии за решаване на проблеми. В училищното функциониране: Трудности за установяване на взаимоотношения с другите и за интеграция в групата. Трудности в адаптацията към промени и към нова ситуация. Възможни страхове, съпротива или ажитираност (възбудимост) в обикновена ситуация. Познавателна ригидност, маниерничене и стереотипни жестове.